Stéphanie Hoogenberk

We hebben het over je gehad

2023 Prometheus Amsterdam

Voor M.

1

Havoadvies

Ik zat in de trein terug naar huis vanaf een buitenwijk in Utrecht, het was halftwaalf, en wist na vanavond zeker dat ik de vriendschap met Susan ging opzeggen.

Het liefst had ik haar de volgende dag geappt of gebeld om te zeggen dat onze vriendschap voorbij was – een vriend zei ooit dat ik het lekker vind om mezelf van iemand af te pakken –, maar ik had deze vriendschap al eens met mijn therapeut besproken en zij zei: 'Dood laten bloeden. Laat je niet in de verleiding brengen om de waarheid te vertellen.'

De waarheid was dat het allemaal begon op mijn tiende, toen Susan en haar ouders bij ons om de hoek kwamen wonen, aan het park, in een nieuw aangelegde straat met witte blokhuizen en platte daken. De straat viel uit de toon bij de herenhuizen in de rest van de buurt. In de avond kon je bij elk blokhuis naar binnen kijken, alle interieurs leken op elkaar. Modern en strak en vrijwel allemaal met een vide.

Susans ouders, Jos en Astrid, hadden een goed huwelijk: ze liepen altijd hand in hand, ook in de Albert

Heijn, en deden alles samen. Na omzwervingen door Vinkeveen en Uithoorn voor het werk van Jos waren ze terug bij af: in Limburg.

Jos leek op George Bush junior en sprak met een boers Limburgs accent. De moeder was een kleine gedrongen vrouw van 1 meter 55 en droeg meestal een zijden sjaaltje om haar nek en eronder een onbuigbaar stalen kettinkje met één parel eraan.

Susan was twee jaar ouder dan ik en zat bij mij op school, ik leerde haar kennen op naschoolse tekenles. Haar broertje kwam bij mij in de klas. Op verzoek van mijn moeder ontfermde Susan zich over mij op tekenles en legde de opdrachten van de docent nog eens rustig een tweede keer uit. Ik had een enorme angst dingen niet te begrijpen.

In de schoolpauzes speelde ik vlooitje met mijn klasgenoten, waarbij we steeds hetzelfde slachtoffer aanwezen, een lief maar ongewassen jongetje uit onze klas, dat ons moest komen pakken. Susan stond met een groep vriendinnen te kletsen. Als ik haar gillend voorbijrende zwaaiden we even naar elkaar. Pas als we bij een van ons thuis afspraken, vonden we elkaar weer, dan speelden we Nintendo of schreven we brieven aan elkaar, die zij bezegelde met top secret.

'Wat betekent sukret?' had ik gevraagd.

'Steef!' zei ze verontwaardigd. 'Dat is Engels!'

We waren twaalf en veertien toen we op de derde verdieping van mijn huis vanuit een zolderkamer een tennisbal naar beneden gooiden op het moment dat er een jongen langsliep. Susan wilde zijn aandacht om

zo een relatie te beginnen. Mij leek het vooral grappig dat zo'n tennisbal op iemand terecht zou komen; ik bedankte moeders van klasgenoten in de brugklas nog steeds 'voor het spelen'.

Susan en ik spraken vaak af, we woonden op twee minuten lopen van elkaar. Astrid bekeek me altijd goed als ik bij hen was. Ze aaide me een keer bewonderend over mijn blote rug toen ik een T-shirt van Susan paste. 'Ongelofelijk hoe bruin hè, Suus, zo bruin zijn wij nog niet eens na de zomervakantie.' Een andere keer zei ze: 'Jij hebt best grote voeten,' op een toon alsof Susan haar best eerder over die imperfectie had mogen vertellen. Ze kikkerde er zichtbaar van op. 'En een beetje platvoeten ook, of niet?'

Soms at ik mee met hen, soms at Susan bij ons. Mijn moeder vond het fijn als ze kwam eten, want Susan was volgens haar een dankbare eter. Aan mij had ze weinig, want ik at bijna niks, en mijn vader zat iedere avond diep verzonken in de krant. Ze vond dat Susan een groot verantwoordelijkheidsgevoel had voor iemand die zo jong was. Ik was er op een zondagavond achter gekomen, Susan at met ons mee, dat ik de volgende dag een werkstuk over vrouwenbesnijdenis moest inleveren.

Susan, kalm: 'Dat hebben we binnen twee uur af, hoor. Kom maar.' Ik zat naast haar achter de computer en keek toe hoe ze in rap tempo een werkstuk bij elkaar typte, terwijl ik een blikje Lipton Ice Tea dronk en een zakje chips at.

Susan en haar broertje hadden gymnasiumadvies gekregen na de Cito-toets, ik havoadvies. Vlak voor de laatste proefwerkweek in de brugklas had de school mijn ouders gebeld dat er een kans bestond dat ik naar de mavo moest als ik mijn cijfers niet ophaalde. Dat was zo'n schrikbeeld dat ik me een slag in de rondte leerde en na die week vwo-advies kreeg. Omdat ze zagen dat de motivatie ontbrak hielden ze het bij havo. Susans moeder zei: 'Ik heb ook maar havo gedaan, wij kunnen andere dingen weer beter.'

Met andere vriendinnen ging ik skeeleren, knikkeren of aan de tak van een treurwilg boven de beek hangen, met Susan deed ik serieuze dingen. Als we bij haar thuis waren wilde ze fotoalbums bekijken van toen ze klein was. Ik mocht er nooit zelf doorheen bladeren, ze vroeg me altijd naast haar te komen zitten en dan legde zij er dingen bij uit. Dat ging in zo'n tergend traag tempo, werkelijk een kwelling. Maar ik zei er niks van. Ik zei nooit ergens iets van.

Op mijn beurt vertelde ik vol bravoure anekdotes, waarbij Susan me meteen onderbrak zodra er iets niet klopte aan het verhaal. Ik vertelde haar ooit, we zaten nog op de basisschool, dat we met twee families naar Tunesië waren geweest en er allerlei Turken op de markt achter ons aan kwamen om hun waar aan ons op te dringen en –

Susan meteen: 'Er zijn geen Turken in Tunesië.' Toen ik zei dat het er voor het verhaal even niet toe deed, riep ze haar vader. 'Dat kan toch niet, papa?'

'Nee, in Tunesië wonen Tunesiërs,' zei hij met zijn boerse accent.

Jarenlang kwam ze erop terug: 'Ik weet nog dat je een keer naar Tunesië was geweest en dat je zei dat er allemaal Turkse mannen achter jullie aan kwamen op de markt.'

Bij mij thuis speelden we Mario Kart en probeerden we om beurten Donkey Kong uit te spelen. Tussendoor hadden we discussies over bijvoorbeeld de leeftijd van Leonardo DiCaprio, waarna Susan steevast zei: 'Wedden voor vijf gulden?'

Ik ging er altijd in mee en verloor ook altijd.

En toen maakte mijn moeder een fout. Mijn vader werd vijftig en ze had de ouders van Susan niet uitgenodigd, wel hun buren. Mijn vader had met hun buurman gewerkt.

'We zagen bij de buren de uitnodiging voor Franks vijftigste verjaardag staan, wij hebben hem nog niet in de bus,' lachte Astrid.

Mijn moeder had ze van schrik ter plekke uitgenodigd, maar ze kwamen niet. Gepikeerd. Mijn moeder zei tegen mij dat ze niet begreep waarom ze naar die verjaardag hadden willen komen, ze kenden er niemand en mijn moeder had ook niet al haar vriendinnen uitgenodigd, je bleef aan de gang.

Vanaf toen kregen ze kuren. De begroeting van Astrid bleef hartelijk. 'Dag schat!' zei ze altijd tegen mij en 'Haaa Mireille!' tegen mijn moeder. Daarna kwamen de valse opmerkingen. Ze streek eens onge-

vraagd door de krullen van mijn moeder, terwijl ze met haar andere hand Jos vasthield, en schaterde: 'O, wat erg! Jij krijgt grijze haren!'

Het storendste van alles was dat deze mensen zelf erg snel beledigd waren. Astrid kwam eens thuis na een vriendinnenweekend en zei, de jas nog aan, dat ze een heel dikke vrouw had gezien op het station. Daarop zei Susan: 'Nou, lekker boeiend.' Astrids mond vertrok en ze liep zonder iets te zeggen naar boven. Susan rende haar vlug achterna om het goed te maken, terwijl ik met Jos in de woonkamer achterbleef, waar hij nabrieste om zulke brutaliteit.

Een jaar later stopte mijn vader met werken. De ouders van Susan hadden het hier heel moeilijk mee.

'Hoe is het met de man van zes miljoen en niksdoen?' vroeg haar moeder steeds, ze lachte erbij met een schrapend keelgeluid. Zoals sommige mensen om een grove grap lachen.

Mijn vader vroeg of ik wist wie de man van zes miljoen was. Ik had geen idee. 'Dat was een televisieserie vroeger.'

Jos vroeg iedere keer wat mijn vader nu zoal deed de hele dag. De eerste keren had ik gezegd dat ik dat niet wist, dat hij gewoon thuis was. Op een zeker moment instrueerde mijn vader me dat ik iedere keer moest zeggen dat hij aan het golfen was.

'Ligt je vader thuis op de bank?' vroeg Jos toen ik weer langskwam.

'Nee, hij is aan het golfen.'

De ouders keken elkaar aan en lachten. 'God o god,' zei Astrid.

Ze wisten de man van zes miljoen wel te vinden toen Astrid last had van hoest. Al twee weken lang hoestte ze aan een stuk door. Susan vroeg of ik bij mijn vader wilde informeren of er geen tabletten waren die het hoesten verzachtten. Mijn vader belde Astrid op en adviseerde haar codeïne te slikken, hij kon het haar niet zonder recept meegeven, maar daar moest ze naar vragen bij de huisarts, dat legde de prikkel stil. Binnen drie dagen was ze van de hoest af. Een paar weken later, de moeder had het allemaal ternauwernood overleefd, kwam ik bij hen thuis om een cadeautje af te geven voor Susans broertje, dat een amandeloperatie had gehad. Susan was nog niet uit school. Ik zat met Jos en Astrid in de tuin.

'Heeft je vader al een *Russian bride*?' vroeg haar moeder.

'Hoe bedoel je?' vroeg ik.

'Ik las over een nieuwe website waar rijke mannen een Russische bruid kunnen kopen.'

Zelfs Jos vond dat ze zich te veel liet gaan, want hij zei kort 'Astrid', zoals baasjes hun hond tot de orde roepen. Astrid herstelde zich en zei dat ik mijn vader de hartelijke groeten moest doen, ze was zo goed geholpen door dat recept dat hij had geadviseerd. 'Vindt hij het niet jammer dat hij is gestopt met werken?'

Als ik thuiskwam van de familie Hoeben was de eerste vraag van mijn vader of ze nog naar hem hadden geïnformeerd. Toen ik hem over de Russische

bruid vertelde schoot hij in de lach van ongeloof. Hij legde me uit wat 'de kift' betekende. En ook waarom Jos in ribbroeken rondliep. 'Die dragen normaal gesproken alleen huisartsen.'

Susan verhuisde op haar achttiende naar Maastricht om te studeren. Ik was zestien en rookte. Mijn moeder wist ervan doordat ik op winteravonden na het eten nog naar buiten ging om een wandelingetje te maken. Ze had een keer aan mijn vingers willen ruiken.

'Zonde,' zei ze kalm.

Ze vond dat ik het zelf aan mijn vader moest vertellen. Ze gaf daar geen tijdslimiet bij, dus ik deed het simpelweg niet en zij begon er niet meer over.

Op een middag na school stond ik in het park te roken, samen met een vriendin. Ik zag net te laat de ouders van Susan hand in hand het park in lopen. Ze zagen van een afstand hoe ik snel mijn sigaret in de struiken gooide.

Toen moesten ze nog passeren.

Ik stond er totaal verloren bij. Ze hielden beiden stil, hand in hand, en keken me zwijgend aan. Geen lachje, niks. Ze keken alleen secondelang op een manier van: we hebben je gezien.

Wat me normaal gesproken een houding gaf had ik net weggegooid. Ik glimlachte betrapt, met ontblote tanden. Mijn gezicht voelde heet.

'Dat hebben we gezien, dame,' zei de moeder. 'Dat hebben wij gezien.'

De vader wees op een prullenbak naast me en zei

dat ik daar de sigaret, die ik in de struiken had gemieterd, in kon doen.

Mijn vriendin rookte ontspannen door met een verveelde blik.

'Dit is zo erg,' zei ik tegen haar toen ze wegliepen. 'Dat waren de ouders van Susan.'

'Nou en,' zei ze. 'Je moeder weet het toch?'

Thuis vertelde ik het meteen aan mijn moeder.

'Hè, verdomme,' zei ze. 'Uitgerekend bij die twee.' Ze zuchtte diep. 'Wat zijn het toch ook een verschrikkelijke mensen. Verschrikkelijk. Ik zie ze er nog voor aan dat ze het tegen papa vertellen.'

Van Susan hoorde ik al snel de andere kant van het verhaal. Haar ouders waren in totale shock, verbijsterd. Susan vertelde me wat ze over me hadden gezegd: 'Van dat meisje komt heel weinig terecht.' Ze hadden me ordinair genoemd. Iets waar Susan dan weer om moest lachen, omdat ze het – zo vatte ik het op – overdreven vond. Ik wist van wie de woorden kwamen, en je zou zeggen dat je je van zulke mensen niks aantrekt, maar dat deed ik wel. Ik denk zelfs dat daar mijn bewijsdrang is ontstaan.

Terwijl ik stevig doorrookte en niet wist welke koers ik moest varen, vond Susan haar man. Ze was negentien en had al twee relaties erop zitten, die zij beide keren beëindigde. Een goede vriendin van haar zei ooit tegen me: 'Bij Susan kun je een tijdsprong van twintig jaar maken en je weet precies hoe haar leven eruitziet.'

De eerste keer dat ik Jeroen ontmoette vond ik hem geruststellend lelijk. Ik dacht: zoiets moet er voor mij toch ook in zitten.

Ik verlangde van alles van het leven maar kreeg het maar niet te pakken. Ik vond Susans relatie zowel jaloersmakend als verschrikkelijk. Aan de ene kant wilde ik ook samen zijn met iemand, aan de andere kant hoopte ik nooit zo afhankelijk te worden van een man als Susan. Ik heb een geweldige allergie voor vrouwen die zich afhankelijk opstellen. Op tv zie je ze ook: het zijn de vrouwen die ter goedkeuring naar hun man kijken terwijl ze iets tegen de interviewer zeggen.

Zelfs toen Jeroen en Susan na een paar jaar gingen samenwonen kon ze niet spontaan met me afspreken in het weekend, ze checkte altijd eerst wat Jeroen deed. Ik stuurde haar ooit een fantastische documentaire door en ze appte terug: 'Leuk! Ik wacht op Roen met kijken, die is tot volgende week in Argentinië voor werk.'

Ik appte dat die documentaire maar een week online stond, ze appte terug: 'Jammer.'

Ik ging na de middelbare school een jaar in een kledingzaak werken, ik wist niet welke studie ik moest kiezen. Susan zat in haar tweede jaar marketing aan de universiteit van Maastricht. Ik keek torenhoog op tegen iedereen die universiteit deed, zelfs tegen studenten marketing.

Op een zaterdagmiddag kwam Astrid langs met haar zoon, niet iemand die veel om kleding gaf en

ook niet iemand die alles kon hebben. Hij had net als Susan een witte huid. Susan had het altijd over frisse en niet-frisse kleuren. Gek werd ik daarvan. 'Geen frisse kleur,' zei ze over alle aardkleuren. Bij frisse kleuren dacht ze aan pasteltinten, dat waren de enige kleuren die ze droeg: lichtgeel, lichtoranje, lichtroze. Afgekeken van haar moeder, die was ook gek op pastel.

Astrid stond op het punt om zo'n pastelkleur ook voor haar zoon aan te schaffen, dus ik wilde de andere kant op bewegen en hield een zwart T-shirt bij zijn gezicht. Hij werd er meteen een stuk krachtiger van.

'Gad, nee,' zei Astrid, en ze gooide het shirt lachend over mijn hoofd.

Gelukkig zag ik haar ouders nog zelden, maar nu begon Jeroen een stoorzender te worden. Achteraf gezien heeft het nog lang geduurd voordat ik een hekel aan hem kreeg. In eerste instantie vond ik het normaal dat hij en Susan hand in hand tegenover me zaten in een café, terwijl Jeroen dingen tegen me zei als: 'Lijkt me best lastig voor jou om een relatie te vinden, mannen houden niet van dominante vrouwen.' Susan schudde dan haar hoofd, zij vond mij totaal niet dominant. Dat was wel apart: mijn dominantie kwam bij Susan niet tot uiting. Misschien omdat ze al vanaf mijn tiende heel gevat op me reageerde. Ik liep eens met een glas cola bij haar ouders thuis naar de woonkamer, waar net een nieuw beige tapijt lag. Omdat ik moest niezen, klotste er cola over mijn glas,

net niet op het tapijt. Ik zei geschrokken: 'Poeh, hadden jullie geluk!' Waarop Susan direct zei: 'Of jij.'

Ik schrok me dood van zo veel assertiviteit.

Naast het delen van zijn observaties over mij, stelde Jeroen me ook vaak kennisvragen, waarbij zowel hij als Susan een beetje lacherig naar me keek tijdens het nadenken. Hij vroeg een keer waarom ik dacht dat het kabinet die dag was gevallen. Ik volgde de politiek nauwelijks. Ik dacht door Ayaan Hirsi Ali maar durfde het niet te zeggen. Tot zesmaal toe spoorde hij me aan om te antwoorden wat er in me opkwam, maar ik durfde het gewoon niet te zeggen en had spijt toen bleek dat ik gelijk had.

Dat ik mijn best deed om zijn vragen te beantwoorden kwam voort uit mijn havocomplex. Het was in die kledingzaak ten volste tot me doorgedrongen dat ik mijn intelligentie volledig moest gaan benutten wilde ik van mijn onzekerheid afkomen. Ik was begonnen aan de lerarenopleiding Nederlands, tien minuten lopen van mijn ouderlijk huis, las voornamelijk non-fictieboeken, en zocht alles op wat ik niet kende. Ieder woord, iedere term. Op een zeker moment ging ik mondelinge taalfouten van Susan en Jeroen verbeteren, daar werden ze heel geïrriteerd van. Ik sloeg ook door, ik noteerde spelfouten onder de waarbenjij. nu van Jeroen, waar hij vrij kinderlijk zijn stageavonturen in Bolivia beschreef.

'Steef?' zei Susan een keer ernstig. 'Het valt me op dat je best wel moeilijke woorden gebruikt sinds je op de lerarenopleiding zit.'